

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תש"ל

יוצא לאור לש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשע"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה„צמח צדק“

לעילוי נשמת

הרה"ח עוסק בצ"צ כוי רי שמואל ע"ה

בהרה"ח רי חיים הלל ע"ה

נפטר י"ב מרחשון, ה'תשע"ה

זוגתו מרת בתי ע"ה

בת הרה"ח שד"ר רי בן ציון ע"ה

נפטרה טו"ב מרחשון, ה'תשע"ב

אָזימאָוו

שלוחי כ"ק אדמו"ר כיובל שנה במדינת צרפת

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי משפחתם שיחיו

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

הוספה

בי"ה, כ"ו מ"ח תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר ברוך שי

שלום וברכה!

נהניתי להודע אשר ת"ל הוטב מצב בריאותו ואשר בקרוב יצא מבית החולים וישב לביתו צלחה, ויה"ר מהשי"ת למהר רפואתו לחזקו ולהחלימו ויוכל להמשיך עבודתו הק' בשדה החינוך הכשר מתוך בריאות הנכונה ומנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

ובקשר עם השי"ק מברכים חדש כסלו חדש הגאולה הבע"ל ועל כל ישראל לטובה, הנה בודאי אשר ישמור התקנה מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע באמירת כל תהלים, ומהנכון הוא שהי, אשר יפרסם דבר התקנה הנ"ל וכן ע"ד אמירת השיעור תהלים — כפי שנחלק לימי החדש — בכל יום אחר תפלת שחרית, בין אלו אחב"י הנמצאים בבית החולים — ישלח להם השי"ת רפוי"ש — ותוכן מכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד אמירת תהלים, שנדפסו בקונטרס מיוחד וכרוך בסוף הספר תהלים אהל יוסף יצחק שהו"ל לא כבר, כי אין אתנו יודע עד מה דרכי ההשגחה העליונה, ואולי לשם זה נמצא כת"ר שי במקום זה שהוא עתה לזכות את הרבים בהנ"ל, וכאשר יגמור שליחותו זו, הנה ישמש זה לצנור וכלי למהר רפואתו וחיזוק בריאותו ולשוב צלחה לביתו ולעבודתו בקדש,

בברכת בריאות הנכונה והצלחה בעבודתו הכללית ובעניניו הפרטיים.

ידוע, אשר רפואה מתקנת מכאן ולהבא...

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו הבעל"ט — הננו מוציאים לאור התוועדות ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

כ"ף מ"ח, ה'תשע"ו (רפ"ח),

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק" ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2015 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

מוה"ר ברוך: פוטערמאן, בראַנקס (לביה"ח בית א"ל, נויאַרק).

אין אתנו יודע עד מה: ע"פ תהלים עד, ט.

ידוע, אשר רפואה מתקנת מכאן ולהבא: כאן בא הנדפס לעיל ח"ז אגרת איתתקיו.

ויובן ע"פ האמור לעיל — שאברהם לא הקנה ליצחק את כל אשר לו תיכף ומיד, אלא רק לאחר שיסכימו לשלוח לו את בתם. וכיון שבינתיים המשיך אברהם להתעסק בנכסיו, מרעה צאן וכו', והיתה הברכה מצויה אצלו — הרי מובן שבמשך הזמן שלאחרי כתיבת ה"שטר מתנה" עד שניתן ליצחק (לאחרי שהסכימו לשלוח לו את בתם), ניתוספו לאברהם עוד נכסים שלא נכללו ב"שטר מתנה" שכתב ליצחק, ומהם התפרנס אברהם לאחר שנתן כל אשר לו ליצחק.

ועפ"ז יתורץ גם מ"ש בסיום הפרשה¹¹⁶ "ויתן אברהם ליצחק את כל אשר לו", דלכאורה: לאחר שכבר כתב שטר מתנה ליצחק על כל אשר לו, מה הי' יכול להוסיף וליתן לו — כי, בין כתיבת שטר המתנה לנתינתו ליצחק רכש אברהם עוד נכסים שלא נכללו בשטר מתנה זה, ובסופו של דבר נתן גם אותם ליצחק.

לא. וכאמור לעיל (סכ"ה) שההוראה מפירש"י זה היא, שבנוגע לענין החינוך אין להתחשב בכך שכיון שהתלמיד נתגדל כבר, אין צורך להתייגע על חינוכו, ויכולים להניח לו להתנהג כרצונו, אלא יש ללמוד מהנהגתו של אברהם, שגם כשיצחק הי' בן ל"ז שנה, השתדל עבורו מתוך מס"נ למצוא לו שידוך טוב והגון כו'.

ובהמשך לזה היתה הנהגת אברהם באופן ש"ויתן .. את כל אשר לו ליצחק" (ואילו בנוגע ל"בני הפלגשים" — "וישלחם גוי"¹¹⁷), ומיצחק — ליעקב, "כי ביצחק יקרא לך זרע"¹¹⁸, "ביצחק ולא כל יצחק"¹¹⁹, כך, שמשלחים את עשו, ונשאר יעקב לבדו, ורואה נחת מילדיו ותלמידיו, באופן ש"אין¹²⁰ פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובתינו"¹²¹, ועד שבאים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

בס"ד. שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

א. חודש כסלו (שמתברך ביום הש"ק זה) — אע"פ שלפי מספר החדשים כפי שמתחיל מחודש ניסן (ש"ראשון הוא לכם לחדשי השנה") הוא חודש התשיעי, הרי ע"פ המבואר בכ"מ (ובפרט בכתבי האריז"ל)² אודות החלוקה שבין חדשי הקיץ לחדשי החורף, הנה כשם שחודש ניסן הוא התחלת חדשי הקיץ, כך חודש תשרי הוא התחלת חדשי החורף, ועפ"ז נמצא שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי, התחלת חדשי החורף.³ ובהקדמה — שהקס"ד בפשטות היא שמנין החדשים מתחיל בניסן, ומסתיים ב"חודש שנים עשר הוא חודש אדר"⁴, ואילו חודש תשרי הוא התחלה רק בנוגע לימי השנה, שמתחילים בר"ה ונמשכים במשך כל השנה כולה, יום אחר יום, עד לערב ר"ה שלאח"ז; אבל, ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל, הנה חודש תשרי הוא התחלה (לא רק בנוגע לימי השנה, אלא) גם בנוגע לענין החדשים — מצד חדשי החורף. וענין זה — ככל העינים⁵ שבכתבי האריז"ל — מצינו גם בנגלה: איתא במדרש⁶: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה .. ראשון הוא לכם לחדשי השנה", והיינו, שבתחילת הבריאה התחיל ענין החדשים מתשרי, ו"כשבחר ביעקב ובניו", שזהו הענין דמ"ת, אזי נעשה חודש ניסן "ראש חדשים". אך אין הכוונה שלאחרי שבחר ביעקב ובניו נתבטל ענין התחלת החדשים מתשרי כפי שהוא מצד הבריאה, אלא גם עכשיו יש אצל בני כפי שהם מצד הבריאה, וכפי שהם מצד הענין דמ"ת; וכפי שהם מצד הבריאה — הנה חודש תשרי הוא התחלה גם על ענין החדשים.

ב. והחילוק ביניהם:

"בחר ביעקב ובניו" הוא ענין שמלמעלה למטה, שהרי ענין הבחירה הוא מלמעלה למטה, ומזה מובן, שענין התחלת החדשים מניסן

כסלו דאשתקד ס"ב (תו"מ חנ"ד ע' 267).

(1) בא יב, ב.

(2) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א וש"נ.

(4) לשון הכתוב — אסתר ג, ז.

(5) ראה גם ח"א ע' 233; ח"ג ע' 956 הערה 13. תו"מ

(6) שמור"ר פט"ו, יא.

(3) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח

עה"ת ויצא כח, טו.

(120) תהלים קמד, יד.

(121) חסר קצת (המור"ק).

(117) פרשתנו כה, ו.

(118) וירא כא, יב.

(119) נדרים לא, א. וש"נ. הובא בפרש"י

(כשבחר ביעקב ובניו) הוא בנוגע לענינים שמלמעלה למטה; ואילו ענין התחלת החדשים מחודש תשרי (ובמיוחד בר"ה, שבו ממשיכים ענין הבחירה בגלוי גם למטה) הוא בנוגע לעניני העבודה שמלמעלה למטה (שזהו סדר העבודה שמתחיל בחודש אלול).

וזהו שכללות החילוק שבין ניסן לתשרי הוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה⁷ — כידוע שעבודת הצדיקים היא מלמעלה למטה, ואילו עבודת בעלי תשובה היא "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"⁸, מלמעלה למטה.

וענין זה מרומז גם בשמותיהם של החדשים: ניסן הוא "חודש האביב"⁹, והרי בתיבת "אביב" האותיות הם כסדרם: א-ב, שזה מורה על הענין דמלמעלה למטה; ואילו ב"תשרי" האותיות הם שלא כסדרן, ת' ולאח"ז ש' כו', שזה מורה על ענין דמלמעלה למטה.²

וענינו של חודש תשרי, מלמעלה למטה, נמשך גם בשאר חדשי החורף — כמו חודש מרחשון, שבו מתחילה עונת הגשמים, ועל שם זה נקרא "מרחשון", "מר" מלשון טפה, טיפות הגשמים¹⁰, והרי ענין הגשמים הוא מלמעלה למטה¹¹; וכן חודש כסלו — "כס" מלשון כיסוי¹², וצריך לפעול ענין הגילוי, שזהו מלמעלה למטה.

ג. וכיון שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי (התחלת העבודה מלמעלה למטה) — הרי מובן שיש לו השוואה עם חודש סיון, חודש השלישי מניסן³:

חודש סיון, חודש השלישי מניסן, קשור עם מתן-תורה — "ירחא תליתאי" שבו ניתנה "אוריאל תליתאי לעם תליתאי"¹³. ולכן, גם בחודש כסלו, חודש השלישי מתשרי, צ"ל חידוש מיוחד בנוגע לתורה.

והענין בזה:

אע"פ שמ"ת הו"ע חד-פעמי, ולא יהי' עוה"פ מ"ת¹⁴ — הרי בזה גופא ישנו הענין ד"ישקני מנשיקות פיהו"¹⁵, שהו"ע טעמי תורה שיתגלו

(7) ראה אוה"ת בא ע' רנו ואילך. ועוד.

(8) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו.

(9) ובכ"מ.

(10) בא יג, ד. ועוד.

(11) ראה פר"ח לשו"ע אה"ע סק"ו

בסו"ז. וראה גם תו"מ חנ"א ע' 181. וש"נ.

(12) ראה בראשית ב, ה' ובפרש"י.

(13) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ס"ע רה. ע'

(14) רכב ואילך.

(15) סה"מ תרכ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.

(16) ריש ע' קמב. וש"נ.

(17) ראה פרש"י תולדות כו, ה.

מתנה" זה "הראה להם" אליעזר — איך אמר להם אליעזר "עבד אברהם אנכי", בה בשעה שכל אשר לאברהם, כולל אליעזר עצמו, שייך ליצחק! ואע"פ שעדיין לא הגיע כל אשר לאברהם לידו של יצחק — הרי כיון ש"זכין לאדם שלא בפניו"¹¹³, הי' אליעזר יכול לזכות עבור יצחק, ולמה נחשב עדיין "עבד אברהם"?

כט. ויובן בהקדם השאלה בענין "זכין לאדם שלא בפניו", האם גם המקנה עצמו יכול לזכות עבור הקונה, או שצריך להיות מישהו אחר דוקא¹¹⁴. ובפשטות מסתבר לומר שגם המקנה יכול לזכות עבורו, כמו אחר.

ובנדו"ד, הי' אברהם עצמו יכול לזכות עבור יצחק, ובפרט כשמדובר בנוגע לאב ובן, שיש קירוב הדעת ביניהם, הרי בודאי שהאב המקנה יכול לזכות עבור בנו.

אבל, לאידך גיסא, כאשר האב המקנה מראה בפירוש שעדיין אינו נותן זאת, הרי בודאי אינו זוכה עבורו.

ובנדו"ד: כיון שאברהם נתן את שטר המתנה (לא ליצחק, אלא) לאליעזר, מתוך כוונה שע"ז "יקפצו לשלוח לו את בתם" — הרי מובן שרק כאשר יסכימו לשלוח לו את בתם אזי יזכה יצחק בנכסי אברהם, אבל אם לא יסכימו, נשארים הנכסים בבעלותו של אברהם.

וכיון שכן, לא הי' כאן הענין ד"זכין לאדם שלא בפניו", ולכן אליעזר הי' עדיין עבדו של אברהם, כי כל זמן שלא שלחו את בתם, שייכים כל הנכסים לאברהם.

ל. ועפ"ז מובן ענין נוסף:

כיון שאברהם נתן כל אשר לו ליצחק — מניין הי' לו מה לאכול לארוחת ערב?! ...!

וגם: ע"פ תורה אסור לאדם ליתן כל אשר לו, מבלי להשאיר לעצמו מאומה¹¹⁵. וכיון "שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה"¹¹⁶, אפילו ענינים שאינם מובנים בשכל, ועאכו"כ ענינים המחוייבים גם ע"פ שכל — כיצד הי' אברהם יכול ליתן כל אשר לו ליצחק, מבלי להשאיר לעצמו מאומה!?

(113) עירובין פא, ב (במשנה). וש"נ.

(114) ראה אנציק' תלמודית בערכו ס"ב ערכין וחומים בסופן.

(115) ריש ע' קמב. וש"נ.

(116) קידושין פב, א (במשנה). וש"נ.

וראה פרש"י תולדות כו, ה.

והסתירה להמבואר לעיל באגה"ת מזה שרואים בפועל שעכשיו אין השפעה מרובה — כבר העירו על זה רו"ל ש"אין בידינו משלות הרשעים".

והנה, לעיל נאמר שלאחרי שגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, נוטל הרשע חלק בראש [שהכוונה כזה היא (כנ"ל סי"ח) שכן הוא בפועל], והרי זה סותר למאמר המשנה ולמה שרואים במוחש שעכשיו אין שלות הרשעים.

ואולי י"ל (ע"ד שפי' הרע"ב) שעתה אינו רשע כ"כ, והאדם הוא בעל בחירה כו', ולכן ע"י מע"ט שיש גם לרשע, מקבל גם מהיכלות הקדושה כו', ולכן אין כו' משלות כו' [וי"ל שזהו גם הדיוק שלות (רק טוב — ע"ד ביקש יעקב לישב בשלוה¹⁰⁸) אבל טוב ישנון] — והוא דלא כדלעיל שגם לפי דאגה"ת אין בידינו — "שאינו מובן".

כן בנוגע לרגע החורבן ואעפ"כ היפך השפעה גם בגשמיות — י"ל¹⁰⁹ דכיון ששפ"ח חמתו על העצים וכו'¹¹⁰, הוציא עי"ז מגדר רשע (וע"ד כיון שנקלה אחיך הוא¹¹¹).

כז. ע"פ הנ"ל מובן גם איך מתבאר מארז"ל הנ"ל דוקא ע"פ המבואר באגה"ת כאן¹¹²:

לפי פי' ה(שני ב)רע"ב ש"אין לנו בזמן הגלות .. משלוה ושקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדן מן העוה"ב — אינו מובן (כמו שמקשה בתויו"ט שם): "הא מילתא דפשיטא היא שאין בידינו השלוה אנחנו יגיעי הגלות .. מאי קמ"ל ר' ינאי ולמאי קאמר לה?"

אך ע"פ המבואר באגה"ת מובן "למאי קאמר לה" — כי לולי מארז"ל זה יכולים להתעורר אצל יהודי ספיקות ח"ו באמונה: כיון שיודע שבזמן הגלות יכולים לקבל חיות מהיכלות הסט"א — שזהו הביאור היחיד לכך שבזמן הגלות יכולים גם חייבי כריתות ומיתות להאריך ימים — ומצד זה ה' צריך להיות שהחוטא יקבל השפעה ביתר שאת ויתר עז, א"כ, מתעוררת אצלו קושיא: מדוע רואה שבפועל אינו כן? — ועל זה מבהיר ר' ינאי "אין בידינו לא משלות הרשעים וכו'", כנ"ל.

* * *

כת. בנוגע לפירוש רש"י — צריך עדיין להבין:

כיון ש"שטר מתנה כתב (אברהם) ליצחק על כל אשר לו", ו"שטר

לעתיד לבוא ע"י משיח¹⁶, שילמד את כל העם טעמי תורה, ועד שהתורה דעכשיו נקראת "הבל" לגבי תורתו של משיח¹⁷.

וענין זה התחיל בחודש כסלו בכלל, ובי"ט כסלו בפרט, שאז התחיל הגילוי של פנימיות התורה — כי, אע"פ שגם לפני"ז היתה פנימיות התורה, שהרי כשם שישנו תמיד חלק הנגלה, ישנו תמיד גם חלק הפנימיות, מ"מ, לפני"ז היתה פנימיות התורה "נסתרה ונעלמה .. כי אם ליחדי סגולה"¹⁸, וגם לא באופן של הבנה והשגה, ואילו בחודש כסלו (חודש השלישי) נעשה הגילוי דפנימיות התורה ועד לאופן של הבנה והשגה בשכל אנושי — שזהו הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה", שע"ז קא אתי מר דא מלכא משיחא¹⁹.

ד. וכמו"כ יש בחודש כסלו הענין דחנוכה:

החידוש דחנוכה הוא — הדלקת שמונה נרות, והיינו, שאע"פ שישנו הענין ד"נר מצוה ותורה אור"²⁰ כפי שהוא מצד ביהמ"ק (החל מהמשכן), שבו הדליקן שבעה נרות, שזהו ע"ד שמצינו בתורה, שניתנה בחודש השלישי מניסן, שנחלקת לשבעה חלקים, כמ"ש²¹ "חצבה עמודי" שבעה", מ"מ, ע"י העבודה מלמטה למעלה ממשיכים ענין נעלה יותר — שמיני, שקאי על בינה, עלמא דחירותא²², שזהו למעלה מענין העולמות (ועד שבזה נכללים כל ג' הראשין כו').

ודוקא נרות אלו "אינן בטלים לעולם" — כפי שמאריך הרמב"ן²³ כביאור דברי המדרש²⁴ (בנוגע לגדולתו של אהרן, "שלך גדולה כו"²⁵): "הקרבנות כל זמן שביהמ"ק קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם כו'", דלכאורה, "דבר ידוע שכשאין ביהמ"ק קיים והקרבנות בטלין .. אף נרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר החורבן בגלותנו".

ה. וזהו כללות ענינו של חודש כסלו — חודש השלישי לעבודה מלמטה למעלה:

הענין דמלמעלה למטה — ה' בחודש ניסן, שזהו כללות הענין דיצי"מ, שבנ"י מצד עצמם היו במעמד ומצב ש"את ערום וערי"²⁶

(21) שם ט, א. וראה שבת קטז, רע"א.
(22) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ.
(23) ר"פ בהעלותך.
(24) במדבר"ר פט"ו, ו.
(25) פרש"י ר"פ בהעלותך.
(26) יחזקאל טז, ז. וראה פרש"י בא יב, ו.

(16) ראה פרש"י עה"פ.
(17) קה"ר פי"א, ח.
(18) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).
(19) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו.
(20) ובכ"מ).
(21) משלי ו, כג.

(110) איכ"ר פ"ד, יד. וש"נ.
(111) מכות כג, סע"א (במשנה).
(112) ראה לעיל סי"ז.

(108) פרש"י וישב לו, ב.
(109) לשלימות הענין — ראה גם שיחת
ש"פ וישלח ס' (לקמן ע'...).

ברוחניות, אלא ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"²⁷, ולאח"ז ניתנו להם מ"ט יום לצאת ממ"ט שערים דהיפך הקדושה²⁸, ולבוא להתכלית ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה"²⁹;

וזהו הנתינת-כח שלאח"ז תוכל להיות העבודה מלמטה למעלה בחודש תשרי (כמו שכללות הענין דמ"ת באופן ד"אני המתחיל"³⁰ מהוה נתינת כח לעבודת האדם), וע"י עבודה זו באים (בחודש השלישי) להגילוי דפנימיות התורה, וכן להעילוי דנרות חנוכה.

וענין זה קשור עם מעלת העבודה שבזמן הגלות דוקא — כפי שמצינו בנוגע לכללות הענין דשמן זית (גם בנוגע להדלקת המנורה בזמן שביהמ"ק הי' קיים), ש"הזית הזה כשכותשין אותו מוציא שמנו"³¹, וכן הוא בנוגע להכתישה ("כותשין אותו") שבזמן הגלות, שע"י נעשה עילוי גדול יותר — שמונה נרות, שקשור עם הענין ד"והוי' (בתוספת וא"ו) יגי' חשכ"י"³², שע"י החושך באים לעילוי גדול יותר.

והענין בזה — שאע"פ שבכלל צ"ל גם בתורה ענין היגיעה (כתישה), וכמארוז"³³ "יגעת ומצאת תאמין", מ"מ, כדי שיתגלה ענין נעלה יותר (פנימיות התורה), יש צורך ביגיעה מיוחדת³⁴. וכמו בחנוכה, שאז הי' ענין המס"נ — "רבים ביד מעטים וכו'" (ככל פרטי הענינים שנימנו בנוסח ד"ועל הנסים"), ודוקא ע"י נעשה העילוי דנרות חנוכה שלמעלה מנרות המקדש, שאינן בטלין לעולם — לא רק בזמן הבית, אלא גם בזמן הגלות, וגם (וביתר שאת וביתר עז) לעתיד לבוא, כהמדרש הידוע³⁵ שכל המועדים בטלים חוץ מחנוכה ופורים.

ו. וזהו גם הוראה לכל אחד ואחד מישראל:

כבוא שבת מברכים חודש כסלו, שבו נמשכת ברכה ונתינת-כח על כל עניני החודש, ועאכו"כ על עניני התומ"צ שבחודש זה — יש לעסוק בעבודה שמלמטה למעלה ולהיות מונחים בזה, ובאופן שעבודה זו תחדור בכל עניני האדם, ועד שתומשך גם בענין ד"בכל דרכיך דעהו"³⁶ ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁷.

- (27) נוסח הגש"פ. (33) מגילה ו, ריש ע"ב.
 (28) ראה זו"ח ר"פ יתרו. (34) ראה גם סה"ש תורת שלום ע' 26.
 (29) שמות ג, יב ובפרש"י. (35) מדרוז"ל הובא באגרת הטיוול דרוש
 (30) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. אות מ. ס' החיים (לאחי המהר"ל) ח"ג (ס' פרנסה) רפ"ז. וראה גם ירושלמי תענית פ"ב ועוד.
 (31) ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר רפ"ו.
 (32) שמואל"ב כב, כט. וראה תו"מ סה"מ
 (33) כסלו ע' קסג. ע' קפח. וש"נ.
 (36) משלי ג, ו.
 (37) אבות פ"ב מ"ב.

ועל זה באה ההוראה מהחינוך של יצחק — שגם כאשר התלמיד הוא כבר לאחרי בר-מצוה, ואפילו לאחרי עשרים שנה, ואפילו אם הוא כבר "עולה תמימה", צריך להמשיך להשתדל עד כדי מס"נ שילך בדרך הישר והטוב.

ודוקא בדרך זו מצליחים, כבנדו"ד, שהשתדלותו של אברהם "כדי שיקפצו לשלוח לו את בתם", הצליחה בפועל. וכן הוא בנוגע לכל אחד, שדוקא כאשר הולכים בדרך זו, למסור נפשו עבור הבן או התלמיד, גם לאחרי שהגדיל, אזי מצליחים ומעמידים "דור ישרים יבורך"¹⁰⁶, ובאופן ד"הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

* * *

כו. הביאור באגרת התשובה¹⁰⁷:

בכתבו "וזהו שאמרו רז"ל כו" בא רבינו הזקן (לא לבאר המשנה באבות, אלא) בעיקר לתרץ קושיא שמתעוררת על הענין המבואר לעיל באגרת:

ענין הגלות הוא "מפני חטאינו", וכל זמן שעדיין לא באה הגאולה, הרי זו הוכחה שעדיין לא תיקנו את החטאים. וע"פ המבואר לעיל שבזמן הגלות "יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות .. ביתר שאת ויתר עז .. מהיכלות הסט"א", ו"נוטל חלק בראש" — הי' צריך הענין ד"מפני חטאינו" לגרום לריבוי השפעה בגשמיות, וא"כ, למה רואים בפועל שהשפעת הגשמיות בזמן הגלות פחותה בהרבה מכמו בזמן הבית?

ועל זה אומר: "וזהו שאמרו רז"ל אין בידינו לא משלות הרשעים וכו"*. בידינו דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר החורבן"; הטעם לכך אין אנו יודעים (ועפ"ז יש לקשר ב' הפירושים: אין הדבר הזה ידוע לנו למה אין לנו בזמן הגלות משלות הרשעים), אבל כך אמרו רז"ל ש"אין בידינו כו".

(* ומ"ש "וזהו שאמרו רז"ל אין בידינו לא משלות הרשעים וכו", אף שלכאורה נוגע לו כאן רק הענין ד"שלות הרשעים", ולא הענין ד"יסורי הצדיקים" — כי דרך אגב מובן ג"כ הענין ד"יסורי הצדיקים", אלא שאינו עיקר כאן, ולכן רק מרמזו כאן ע"י "וכו").

(** ומ"ש "בזמן הגלות אחר החורבן" — י"ל דשולל גלות עשרת השבטים, גלות יכני' וכיו"ב, כי כל זמן שביהמ"ק קיים, ההשפעה ע"י קדה"ק כו' (ראה תניא סוף ח"א).

- (106) תהלים קיב, ב. ואילך (וראה גם שיעורים בספר התניא כאן ע' 979 הערה 20).
 (107) מכאן עד סוסכ"ז — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' קפח

וכיון שכן, הרי בודאי הי' אברהם יכול לסמוך על יצחק שיוכל לבחור בעצמו שידוך טוב והגון, ללא צורך בהשתדלות שלו עד כדי מס"נ.

ואעפ"כ רואים כיצד היתה הנהגתו של אברהם — שכיון שזהו בנו, צריך ליתן לו את הכל, מבלי להשאיר אפילו פרוטה ("א קאָפּקע") לעצמו, ובלבד להבטיח את טובתו של יצחק.

כה. וענין זה מהוה הוראה — כאמור לעיל ש"מעשה אבות סימן לבנים" — כיצד צריכים להתנהג עם בנים:

אב ובן — לא צריכים להיות שני עולמות, שאין להם שייכות זל"ז, אלא האב צריך להשקיע כחות הכי גדולים וליתן הכל כדי להבטיח שבנו יהי' כדבעי בכל הענינים.

לכאורה יכולים לטעון, שכיון שהבן הוא כבר בר-דעת, לא צריך להתערב בחייו. — די בכך שחינת אותו בקטנותו; אבל עכשיו, בהיותו בר-דעת, לאחרי בר-מצוה, ועאכו"כ לאחרי גיל עשרים — אין לך להתערב בדרכו בחיים. כבר הראת לו הכל, ועכשיו יבחר בעצמו את דרכו בחיים. זה לא "דמוקרטי" להורות לו מה לעשות, בה בשעה שהוא בעצמו בר-שכל. מדובר אמנם אודות אב ובן, אבל הבן גדל כבר, ויודע בעצמו מה לעשות, כך, שהאב אינו צריך להראות לו את הדרך בחיים.

ועאכו"כ שהאב אינו צריך למסור נפשו עבורו. — אמנם "האב חייב בבנו .. ללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות"¹⁰² (שזהו ענין של חיים¹⁰³ — "ובחרת בחיים"¹⁰⁴), אבל אינו צריך למסור נפשו על זה! אך על זה באה ההוראה מהנהגתו של אברהם — שמבלי הבט על כך שיצחק הי' כבר בן ל"ז שנה, לא הסתפק אברהם בכך שחינוכו בקטנותו, אלא המשיך להראות לו את הדרך בחיים ולהבטיח שהולך בה, ובפרט בענין כללי שנוגע לכל משך ימי חייו — ענין הנישואין, והשתדל בכך מתוך מס"נ, כנ"ל.

ועד"ז בנוגע "לבניך אלו התלמידים", "שהתלמידים קרויים בנים"¹⁰⁵ — שהמחנך צריך למסור נפשו על גידולו וחינוכו של התלמיד בדרך הנכונה. לכאורה יכול המחנך לטעון, שכיון שהתלמיד הוא כבר בן י"ט או כ" שנה, הרי הוא כבר בר-דעת, ולכן, די בכך שיעניק לו את הידיעות בכל הענינים, ואח"כ יבחר התלמיד בעצמו את דרכו בחיים; אם יבחר בדרך הנכונה — מה טוב, ואם לאו — אין לו מה להתערב לנסות לשנות את דרכו.

(102) קידושין כט, א.

(104) נצבים ל, יט.

(105) פרש"י ואתחנן ו, ז.

(103) ראה שם ל, ב.

והתעסקות בעבודה זו צריכה להיות מבלי הבט ומבלי להתפעל מהחושך ועד לחושך כפול ומכופל שבזמן הגלות, אלא לילך מתוך מס"נ, באופן דמוסיף והולך ומוסיף ואור.

וכהוראת נרות חנוכה — שאפילו "משתשקע החמה"³⁸, שאין ענין האור, ואדרבה: ישנו הענין ד"ריגלא דתרמודאי"³⁸, אותיות מורדת³⁹ — ישנו "פך אחד של שמן .. מונח בחותמו של כהן גדול" שמדליקים "ממנו שמונה ימים"³⁸; ההתחלה היא אמנם עם נר אחד, כיון ש"מעט מעט אגרשנו"⁴⁰, אבל "מכאן ואילך מוסיף והולך"³⁸, עד שפועלים ש"תכלה רגל (ריגלא דתרמודאי) מן השוק"³⁸, היינו, שמתבטל ענין המרידה ונפטרים מהיצה"ר אפילו ב"שוק", בחלקו בעולם, ועאכו"כ בד' אמות שלו ובנוגע לעצמו, ועד שקובעים ענין של "הלל והודאה"³⁸.

ועי"ז נעשית הצלחה בכל הענינים, הן בעבודה הרוחנית, שרואים בה ענינים שלמעלה מהטבע, והן בכל שאר הענינים הכלליים והפרטיים, שנעשים כולם באופן של אורה ברכה והצלחה, ובטוב הנראה והנגלה.

* * *

ז. אע"פ שהברכה "יחדשהו כו" שאומרים בשבת מברכים היא בנוגע לכל ימי החודש, מ"מ, יש ברכה מיוחדת לר"ח עצמו, כמובן מזה שמזכירים את היום של ר"ח בפני עצמו, שכן, אע"פ שהסיבה לכך היא בגלל שצריך לפרסם אימתי ר"ח, ומה גם שכל המצוות המיוחדות לחודש זה תלויים בקביעות של ר"ח, הרי כיון שבפועל מזכירים את היום של ר"ח בפני עצמו (מאיזה סיבה שתהי'), יש גם ברכה מיוחדת לר"ח.

וע"פ פתגם רבינו הזקן⁴¹ שכל הענינים צריכים להתנהל ע"פ פרשת השבוע — קשור גם ר"ח עם פרשת השבוע.

ובכן: הפרשה שמתחילים לקרוא במנחת שבת היא פרשת תולדות, והשיעור דר"ח — שחל בקביעות שנה זו ביום השלישי — מסתיים בדברי יצחק "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ"⁴², והיינו, שלאחרי שרבו על הבאר הראשונה שקרא שמה "עשק"⁴³, וכן הבאר השני שקרא שמה "שטנה"⁴⁴, אזי "ויחפור באר אחרת ולא רבו עלי' ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ"⁴⁰.

(38) שבת כא, ב.

(39) קה"י בערכו. וראה גם תו"מ חני"ה ע' (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(42) כו, כב.

(43) שם, כ.

(44) שם, כא.

(40) משפטים כג, ל.

וכתב הרמב"ן, ש"השלישי קרא רחובות הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו, והוא יעשה בלא ריב ומצה (לא כמו בית ראשון ובית שני שנרמזו בבאר הראשון והשני שנקראו "עשק" ו"שטנה", ע"ש ש"התעשקו עמנו .. (ו) היו לנו לשטנה כו"), והאל ירחיב את גבולנו .. ופרינו בארץ כו".

אמנם, כדי להבין ענין זה כפי שהוא בנוגע לביהמ"ק השלישי, צריכים לידע תחילה את הפירוש ע"ד הפשט.

ובהקדים — שיש "שבעים פנים לתורה"⁴⁵, ובכתבי האריז"ל⁴⁶ איתא שיש בתורה ששים ריבוא פירושים (פנים), כנגד ששים ריבוא נשמות ישראל, וכיון שלכל אחד מישראל יש חלק הן בפשט הן ברמז הן בדרוש והן בסוד, נמצא שיש ששים ריבוא פירושים הן בפשט הן ברמז הן בדרוש והן בסוד.

אבל, כאשר אנשים כערכנו צריכים ללמוד הוראות מפרשת השבוע, הנה לכל לראש יש להתעכב על פשטות הכתובים, שזהו ענינו של פירוש רש"י שמפרש "פשוטו של מקרא", ונוסף לזה יש ברש"י גם "יינה של תורה"⁴⁷, שקאי על רזין דאורייתא, וכ"ש שיש בו גם "לחם" ו"מים" שבתורה, שקאי על נגלה דתורה⁴⁸.

ח. הביאור בפירוש רש"י "ופרינו בארץ", "כתרגומו וניפוש בארעא"⁴⁹,

— ש"פרינו אינו מלשון "פרו", "תפרה", שיהיו הרבה בני אדם, שהרי ליצחק ורבקה היו רק שני בנים [וכיון שנאמר "ופרינו בארץ", אין לפרש שקאי על בני יעקב, שהרי לא נולדו בארץ], אלא "וניפוש", כמו "פישון", ש"מימיו מתברכין"⁵⁰, שדבר זה עצמו מתרבה ומתגדל, והיינו, שיצחק בעצמו יהי בריבוי וגדלות.

ורש"י מעתיק לשון התרגום: "וניפוש", להדגיש שזוהי הגירסא הנכונה, ולא "ויפשינא", שה' יפיש אותנו, כי, "ופרינו בארץ" אינו בהמשך ל"הרחיב ה' לנו" (דא"כ הול"ל "והפרה" או "ויפרה"), אלא ענין נוסף, שאנו (מעצמנו) ניפוש, כי, נוסף על הענינים שבאים מלמעלה⁵¹,

(45) במדבר פ"ג, טז. ובכ"מ.
 (46) נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 412.
 (47) סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז ס"ע
 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).
 (48) ראה תוי"מ סה"מ כסלו ס"ע קפ.
 (49) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאע"פ שרבו על הבאר הראשונה והשני, היו יכולים

שאינן בה דגים", היינו, שאינן בה דגים כלל, ולא רק שאינן בה דגים חשובים, אבל עדיין יש בה דגים פחותים.

ובכללות — הרי זה החילוק בין "טוב" (בחולם) ל"טוב" (בשורוק), ש"טוב" היינו היותר מובחר, ו"טוב" כולל את הכל (כמובן מפירוש רש"י הנ"ל על "טוב ארץ מצרים", ומזה מובן גם בנוגע ל"טוב אדוניו"). וזהו גם הדיוק בנוסח ברכה אחרונה "מעין שלש": "לאכול מפרי" ולשבוע מטובה" (בשורוק) — ש"טובה" קאי לא רק על הפירות היותר מובחרים, אלא על כל הפירות, כיון שתבת "טוב" כוללת הכל.

ועוד טעם ש"כל טוב אדוניו" קאי על "כל אשר לו", ולא רק על הטוב והמובחר שבנכסיו — כי, אם הם יראו שנתן ליצחק רק את הטוב והמובחר שבנכסיו, יחשבו שהסיבה לכך היא בגלל שיש לו עוד בנים, שמשאיר להם את שאר נכסיו, ואז לא מודגשת כ"כ חשיבותו של יצחק; ולכן מפרש רש"י שנתן ליצחק "כל אשר לו", שבזה מודגשת חשיבותו המיוחדת של יצחק — שמציאותו היא כל אשר לאברהם, שלכן נתן אברהם ליצחק "כל אשר לו", ובגלל זה "יקפצו לשלוח לו את בתם".

ועפ"ז יובן גם הדיוק ש"יקפצו לשלוח לו את בתם" (לא רק יתנו או ישלחו את בתם) — כי, כשיראו חשיבותו של יצחק, שאברהם נתן לו "כל אשר לו", הנה לא זו בלבד שיתנו או ישלחו לו את בתם, אלא "יקפצו" לעשות זאת.

כד. ומכאן רואים גודל השתדלותו של אברהם למצוא שידוך טוב והגון ליצחק, שבשביל זה מסר נפשו ליתן ליצחק כל אשר לו, מבלי להשאיר לעצמו מאומה!
 והגע עצמך:

יצחק הי' אז יותר מבן ל"ז שנה — כהחשבון בפירוש רש"י⁹⁶ ששרה "בת צ' היתה כשנולד יצחק, ובת קכ"ז כשמתה .. הרי ליצחק ל"ז שנים", ובמשך שנים אלו השתדל אברהם לגדלו ולחנכו בדרך הנכונה, "למען אשר יצוה את בניו ואת בתו אחריו"⁹⁷, והצליח בכך, עד כדי כך, שבנסיון העקדה הי' יצחק שוה לאברהם, ש"אע"פ שהבין יצחק שהוא הולך לישחט, וילכו שניהם יחדיו בלב שוה"⁹⁸, "ברצון ושמחה"⁹⁹, ועד שנעשה "עולה תמימה"¹⁰⁰, וכפי שפירש רש"י על הפסוק¹⁰¹ "בהר ה' יראה", ש"אפרו של יצחק צבור כו".

(96) תולדות כה, כ.
 (97) וירא יח, יט.
 (98) פרש"י שם כב, ח.
 (99) פרש"י שם, ו.
 (100) פרש"י תולדות כה, כו, כו, ב.
 (101) וירא שם, יד.

וגם: איך הי' יכול לומר לאח"ז "עבד אברהם אנכי"⁹⁰, לאחרי שנעשה ברשות עצמו?!

וולהעיר, שהשאלה איך אמר אליעזר "עבד אברהם אנכי" היא גם לפי הפירוש שאברהם נתן "כל טוב" שיש לו ליצחק, שעפ"ז, הרי הוא עבדו של יצחק, ולא של אברהם (כדלקמן סכ"ח); ולכן, עיקר השאלה היא על מ"ש "כל טוב אדוניו בידו", כנ"ל].

ולכן מוכרח רש"י לפרש שאברהם נתן "כל טוב" שיש לו — לא לאליעזר, אלא ליצחק.

כב. ומפרש רש"י "שטר מתנה כתב ליצחק", ולא שטר ירושה, כי: בנוגע ירושה — יכול המוריש לחזור בו כל משך ימי חייו, משא"כ מתנה, שהמקבל זוכה בה מיד.

וכיון שכן, הרי שטר ירושה לא יועיל "שיקפצו לשלוח לו בתם" — כיון שגם לאחרי כתיבת שטר הירושה יכול אברהם לחזור בו כל משך ימי חייו, והרי לאחרי השליחות של אליעזר (בסמיכות זמן לעקדה⁹¹, שאז הי' אברהם בן קל"ז שנה) חי אברהם עד קע"ה שנה⁹² (ולולי הנהגת עשו כו', הי' חי עד ק"פ שנה⁹³), כך, שהיו כו"כ שנים שבהם הי' אברהם יכול לחזור בו משטר הירושה.

ולכן, "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם", מוכרח רש"י לפרש "שטר מתנה כתב ליצחק", שע"ז זוכה יצחק מיד בכל טוב שיש לאברהם.

כג. ורש"י מפרש שה"שטר מתנה" ש"כתב ליצחק" הי' (לא רק על "טוב אדוניו", הטוב והמעולה שבנכסיו, אלא) "על כל אשר לו" — כי: מפורש בהמשך הפרשה⁹⁴ בדברי אליעזר: "ויתן (אברהם) לו (ליצחק) את כל אשר לו", ומפרש רש"י "שטר מתנה הראה להם", ולכן מוכרח רש"י לפרש שמ"ש "וכל טוב אדוניו בידו" — ע"י ה"שטר מתנה (ש)כתב ליצחק" — קאי "על כל אשר לו" (ולא רק על הטוב והמוכחר שבנכסיו).

ואף שנאמר "כל טוב אדוניו" (ולא כל אשר לו וכיו"ב) — אין הכרח לפרש שהכוונה לטוב והמוכחר שבנכסיו, אלא אפשר שפיר לפרש שקאי על כל אשר לו, וכפי שמפרש רש"י על הפסוק⁹⁵ "ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים", "ניבא ואינו יודע מה ניבא, סופם לעשותה כמצולה

(90) פרשתנו כד, לד.

(91) ראה פרש"י ס"פ וירא. תולדות כה, כ.

(92) שם כה, ז.

(93) פרש"י לך לך טו, טו. תולדות כה, ל.

(94) כד, לו.

(95) ויגש מה, יח.

ישנם גם ענינים שתלויים בעבודת האדם, שמגלה אלקות בעולם (גם במקום כזה שמצד הבריאה אין בו גילוי אלקות), וגם "בארעא", לשון תרגום⁵², שמורה על עניני חול⁵³ —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 72 ואילך.

ט. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

ומזה מובן גם ברוחניות הענינים — בנוגע לביהמ"ק השלישי: אע"פ שהענין ד"הרחיב ה' לנו וגו'" שנאמר בבאר שנקראת "רחובות" קאי על המעמד ומצב שיהי' לאחרי בנין ביהמ"ק השלישי — הרי כיון שכל הענינים דלעתיד לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁵⁴, הרי מובן, שכדי להגיע לזה צריכה להיות העבודה באופן כזה. והיינו, שיש בזה ב' הענינים הנ"ל: "הרחיב ה' לנו" — שזהו מה שנמשך מלמעלה, "ופרינו בארץ" — שזהו העבודה מצד המטה, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

י. בהמשך להמדובר לעיל (ס"א-ג) שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי, שהתחלתו ברי"ה, הרי מובן, שיש לזה שייכות לכל עניני ר"ה, כולל גם לשירו של יום דר"ה — תהלים מזמור פ"א: "למנצח על הגתית לאסף וגו'"⁵⁵, שבו נאמר⁵⁶ "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו", שיש בזה ב' ענינים: (א) ענין הבא מלמעלה — "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", כמו "הרחיב ה' לנו", (ב) ענין שנעשה ע"י עבודת האדם — "הרחב פיך (ואמלאהו)", כמו "ופרינו בארץ".

והענין בזה — שכשם שנתבאר לעיל (ס"ה) שהענין דיצי"מ שבחודש ניסן שבא מלמעלה, מהוה נתינת כח על העבודה מלמעלה למעלה שבחודש תשרי, הנה גם בעבודה דמלמעלה למעלה שבחודש תשרי גופא ישנו ענין שבא מלמעלה שנותן כח על העבודה מלמעלה (כיון שלפני כל ענין של אתעדל"ת צ"ל אתעדל"ע בדרך מקיף עכ"פ⁵⁷), שזהו מש"נ בשירו של ר"ה "אנכי

לריב גם על הבאר השלישית, אלא הסיבה לכך ש"לא רבו עלי" היא מלמעלה — "בשלהוביתא דרחימותא" (זח"ג פד, א — הובא בתו"א ויחי מז, ג).

ש"הרחיב ה' לנו". (53) ומורה גם על העבודה בחשכת הגלות, שדוקא ע"י נעשה יתרון גדול יותר (כנ"ל ס"ה).

(52) לשון הסכמי שנקבע ע"י בני אדם, ולא כמו לשון הקודש שנקבע ע"י הקב"ה —

ע"ד החילוק בין אבנים שהם בריאה בידי שמים, ללבנים שנעשים ע"י בני אדם, ע"י

ששורפים אותם בכבשן האש (ראה תו"א משפטים עז, סע"ג ואילך), ובלשון הידוע:

(54) תניא רפ"ז.

(55) ר"ה ל, ב.

(56) פסוק יא.

(57) ראה גם

ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", שזהו"ע ד"בחר ביעקב ובניו", וזוהי הנתינת כח על כללות העבודה מלמטה למעלה במשך חדשי החורף.

המשך השיחה — שהיכולת להרחיב את הפה יותר מכפי שנברא ע"י הקב"ה היא בגלל ש"אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים"⁵⁸, היינו, שהקב"ה העלה את בני" מהמיצרים וגבולים של העולם⁵⁹; והשייכות למי שנכנס לשנת הפ"א⁶⁰, כי, שמונים שנה מורה על שלימות הטבע, ולאח"ז (פ"א) נעשה הוספה והרחבה על הטבע — נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

וע"י העבודה ד"הרחב פיך" מתקיימת הבטחת הקב"ה "ואמלאהו", וכפי שמביא הצ"צ ברשימותיו לתהלים⁶¹ פירוש רש"י והראב"ע, שתוכנם, שהקב"ה ממלא משאלות ותאוות לבו, רצונו וחפצו של כאו"א מישראל, הן בגשמיות והן ברוחניות, ובאופן של הרחבה — למעלה גם מ"מרחב י"ה"⁶², ובאופן שנמשך "מן (ובתוך) המיצר"⁶², וכל זה — מתוך שמחה וטוב לבב.

ניגנו ניגון שמחה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד על מקומו ורקד].

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויהיו חיי שרה וגו'.

* * *

58) ובפרטיות יותר: אע"פ שארץ מצרים היתה המעולה בכל הארצות" (פרש"י שלח יג, כב), ובפרט ארץ גושן, מקום מושב בני"י, שהיתה "טוב ארץ מצרים" (פרש"י ויגש מה, יח), שלכן נאמר "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד" (ס"פ ויגש) — הרי זה עדיין ענין של הגבלה, ולכן הרי זה בבחי' "מצרים", "מצירים לישראל" (ראה ב"ר פט"ז, ד), כי, להיותם "בנים אתם לה' אלקיכם" (פ' ראה יד, א), "מעשה ידי להתפאר" (ישעי' ס, כא), הנה כשם שהקב"ה הוא בלי גבול, כך גם ישראל הם בלי גבול, ולכן כל ענין של הגבלה הוא "מיצר לישראל".

59) וזהו הדיקו ד"אנכי", דלא אתרמיז בשום אות וקוצא (לקו"ת פינחס פ, ב) — למעלה לא רק משם אלקים, שעל ידו היתה בריאת העולם, כמ"ש (בראשית א, א) "בראשית ברא אלקים", אלא למעלה גם משם הוי', שיש לו שייכות לברה"ע, כמ"ש (שם ב, ד)

60) כנראה הכוונה להרש"ז שור (וראה גם בהמכתב אליו — מכ"ב חשון שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רלח ואילך)).

61) יהל אור ע' רצד.

62) תהלים קיח, ה.

בשלמא לפי הא' ברע"ב — מוכן הקושי: "מדוע דרך רשעים צלחה" — שאל כבר ירמיהו⁸⁸, וע"פ מארז"ל⁸⁹ — שאל כבר משה רבינו "מפני מה כו' רשע וטוב לו", וא"כ, מה אומר ר' ינאי "אין בידינו לא משלות הרשעים", שאין הדבר הזה ידוע לנו — הרי אפילו ירמיהו ומשה לא ידעו זאת; אבל מהו הקושי במשנה לפי פי' הב' ברע"ב?

יט. נוסף להקושיא איך נתבאר מארז"ל הנ"ל ע"פ המבואר באגה"ת כאן — צריך להבין:

דובר כמ"פ שבכל מקום שרבינו הזקן מבאר בתניא מאמר רז"ל — הרי זה בגלל שע"י ביאור המארז"ל בא תוספת ביאור בהענין המבואר בתניא, כי אילולי זאת, אין מקום לקבוע בתניא ביאורים על מאמרי רז"ל (רק בגלל שמתבארים ע"פ הענינים המבוארים בתניא).

ואינו מובן: מהי תוספת ההסברה בהענין המבואר באגה"ת כאן ע"י ביאור מאמר רז"ל "אין בידינו כו"י"?

כ. נוסף לכל הנ"ל — אינו מובן גם הלשון באגה"ת כאן:

(א) מהלשון "כלומר בזמן הגלות כו'", מוכח, שרבינו הזקן מחדש ש"בידינו" היינו בזמן הגלות. ולכאורה, מבאר רבינו הזקן רק את הטעם לכך שהי' צריך להיות "בידינו" משלות הרשעים, אבל אינו מחדש בהפירוש של "בידינו"?

(ב) מדוע אומר "בזמן הגלות אחר החורבן" — לכאורה הי' מספיק לומר רק לשון אחד: "בזמן הגלות" או "אחר החורבן", ולמה אומר ב' הלשונות?

וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

כא. הביאור בפירוש רש"י:

בפסוק "וכל טוב אדוניו בידו" יש לכאורה סתירה מיני' ובי': ב"כל טוב" שיש לאברהם, נכלל אליעזר עצמו, שלהיותו "זקן ביתו המושל בכל אשר לו", בודאי הי' מהטוב והמעולה בנכסיו של אברהם. ואם נאמר שאברהם נתן לאליעזר "כל טוב" שיש לו — אזי נעשה אליעזר ברשות עצמו, ושוב אין אברהם "אדוניו". וא"כ, איך יכול להיות "כל טוב אדוניו — בידו" (ברשותו) של אליעזר?!

89) ברכות ז, א.

88) ירמיהו יב, א.

הרשע חלק בראש, והיינו, שבזמן הגלות יש שלות הרשעים, ובמשנה נאמר "אין בדינו כו' משלות הרשעים".

יז. אין לתרץ שבמשנה מדובר דוקא אודות "שלוה" .. שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדן מן העוה"ב, ששלוה זו אינה בזמן הגלות (כיון שאז גם הרשעים אינם בכלל "שונאיו", כנ"ל), משא"כ השלוה שהרשע נוטל חלק בראש מההשפעה שנספעת מהיכלות הסט"א מפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה" — כי,

— נוסף לכך שמשלשון המשנה "אין בדינו משלות הרשעים" מוכח שבזמן הגלות אין שלות הרשעים כלל —

עפ"ז סרה רק הסתירה בין המשנה לאגה"ת, אבל עדיין אינו מובן מ"ש רבינו הזקן "וזהו שאמרו רז"ל כו", שע"פ הענין המבואר באגה"ת כאן יובן מה שאמרו רז"ל: כיון שרז"ל מדברים אודות שלות הרשעים (א) שבאה כדי לטרדן כו', (ב) והיתה דוקא קודם הגלות, ואילו באגה"ת מדובר אודות ההשפעה מהיכלות הסט"א שנוטלים הרשעים חלק בראש (א) "מפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה", (ב) ודוקא לאחרי גרמו סוד גלות השכינה — איך יתבאר מארז"ל הנ"ל ע"פ הענין המבואר באגה"ת, בה בשעה ששם מדובר אודות ענין אחר?

יח. ועכצ"ל שרבינו הזקן סובר שהמשנה אכן מדברת אודות שלות הרשעים שבזמן הגלות "מפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה", ומזה שהמשנה אומרת בדרך חידוש "אין בדינו כו'", משמע, שבאמת אכן הי' צריך להיות בדינו, בזמן הגלות, משלות הרשעים, ועל זה אומר רבינו הזקן "וזהו שאמרו רז"ל כו'", שהמשמעות של מארז"ל זה שבזמן הגלות הי' צריך להיות משלות הרשעים, יובן ע"פ מה שמבאר לעיל ש"מפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן נוטל חלק בראש".

אך עדיין אינו מובן:

(א) הכוונה במשנת"ל שהחוטא מקבל חיות ביתר שאת ויתר עז ונוטל חלק בראש היא (לא רק שכך מסתבר ע"פ שכל, אלא) שכך הוא בפועל, וכנ"ל⁸⁷ שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים, ואילו במשנה נאמר "אין בדינו משלות הרשעים"?

(ב) מהלשון "וזהו שאמרו רז"ל" משמע שדוקא לפי המבואר לעיל יובן מארז"ל זה. ולכאורה, מהו הקושי במשנה לפי פ"י הרע"ב שהכוונה ב"שלות הרשעים" היא ל"שלוה" .. שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדן מן העוה"ב"?

יב. בהמשך להמדובר בהתועדות שלפנ"ז⁶⁶ אודות הענין ד"וריא" שקשור עם אברהם (בנוגע לסיפור הידוע בקשר ליום הולדתו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בכ"ף חשון, סיפור שיש בו הוראה לכל אחד בעבודתו), יש גם בפ' חיי שרה ענין שקשור עם אברהם — הסיפור אודות השליחות של אליעזר⁶⁴, שאף שמדובר כאן גם אודות יצחק, הרי הפעולה של יצחק היא רק "ויביאה גו"⁶⁵, ואילו כל שאר הפעולות שאודותם מסופר בפרשה קשורים עם אברהם.

ובהתאם לכך נתעכב עתה על הפסוק⁶⁶ "ויקח העבד גו" וכל טוב אדוניו בידו", שעל זה מפרש רש"י: "שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו בתם".

כלומר: כיון ש"אי אפשר שכל טוב אדוניו ממש הי' מביא בידו"⁶⁷, לכן מפרש רש"י שהי' בידו "שטר מתנה" שכתב אברהם "על כל אשר לו". ומוסיף רש"י לפרש הטעם שעשה כן — "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם", שהרי יתכן ש"לא תאבה האשה ללכת"⁶⁸, ולכן הביא "שטר מתנה" שכתב אברהם "על כל אשר לו", "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם".

יג. אך צריך להבין:

(א) מהו הכרחו של רש"י ש"שטר מתנה כתב ליצחק" — הרי בפסוק נאמר "וכל טוב אדוניו בידו", של אליעזר, וא"כ, אפשר לומר ששטר מתנה כתב לאליעזר, "עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו"⁶⁹; וכיון שאליעזר יאמר שנותן זאת ליצחק, אזי יקפצו לשלוח את בתם?

(ב) מניין לרש"י שה"שטר מתנה" הי' "על כל אשר לו" — הרי בפסוק נאמר רק "כל טוב אדוניו" שיש לפרשו על הטוב והמעולה שהי' לו⁷⁰, וע"ד שפירש רש"י על הפסוק⁷¹ "טוב ארץ מצרים", ומהו ההכרח ש"שטר מתנה כתב .. על כל אשר לו"?

ואין לומר שכדי שיקפצו לשלוח לו בתם לא מספיק "טוב אדוניו", אלא צריך להיות "כל אשר לו" — שהרי מצינו גבי לבן ש"כראות את הנזם ואת הצמידים" אזי "וירץ .. ויבוא אל האיש" (אמר עשיר הוא זה

(66) שם, יו"ד.

(67) משכיל לדוד, רא"ם וגו"א.

(68) שם, ה"ח.

(69) שם, ב.

(70) כפי' הרמב"ן.

(71) ויגש מה, יח. שם, כג.

(63) שיחת ש"פ וירא, כ"ף מרחשון

בתחלתה (לעיל ע' .. ואילך). וש"נ.

(64) שעל זה אמרו רז"ל "יפה שיחתן של

עבדי (בתי) אבות מתורתן של בנים" (פרש"י

פרשתנו כד, מב (מב"ר פ"ס, ח)).

(65) שם, סז.

ונתן עיניו בממונ⁷², ועד שבגלל זה רצו להרגו כו'⁷³), כך, שמספיק גם "טוב אדוניו", ואין צורך ב"כל אשר לו".

יד. ונוסף על הקושי בפירוש רש"י עצמו — יש להשוות גם עם מקורו של פרש"י זה:

ובהקדים — שבדרך כלל משתדלים המדפיסים לתקן ולהקל כו', אבל לפעמים התוצאה היא להיפך, כבנדוד⁷⁴, שבכמה דפוסים צויין שמקורו של פירוש רש"י הוא מב"ר, אבל, בב"ר⁷⁴ נאמר רק "זו דייתיקי", ואם מקורו של רש"י הוא מב"ר, ה' גם צריך לומר רק "דייתיקי".

[ואין לומר שרש"י אינו משתמש בתיבה זו, בגלל שבכדי לדעת פירושה צריך לעיין בגמרא⁷⁵, שהרי על הפסוק "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" (בסיום פרשתנו)⁷⁶, מפרש רש"י "ברכת דייתיקי".]

אלא מקורו של רש"י הוא בפרקי דר"א⁷⁷: "כתב אברהם כל אשר לו ליצחק ירושה ונטל הכתב ונתן ביד אליעזר עבדו כו'".

אבל עפ"ז צריך להבין: למה כותב רש"י "שטר מתנה", ולא כמו בפרדר"א: "ירושה" (שזהו חילוק לא רק בלשון אלא גם בתוכן הענין). ולכאורה, בנוגע לטעם "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם", אין חילוק בין שטר מתנה לשטר ירושה?

ויש עוד דיוקים בפירוש רש"י זה (גם בנוגע להלכה), כפי שיתבאר לקמן, כולל גם הדיוק העיקרי והראשון — דכיון ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁷⁸, יש לבאר מהי ההוראה לבנים מהנהגת האבות בענין זה, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

טו. נהוג בשנה זו (ובשנה שלפניי) ללמוד ענין באגרת התשובה, ובפרט בעמדתו בשבת מברכים חודש כסלו, שקשור עם ענין התשובה, כנ"ל ס"ב.

ובכן: בהמשך למשנת בהתוועדות שלפנ"ז⁷⁹ אודות מ"ש רבינו הזקן בפ"ו "והנה יעקב חבל נחלתו כתיב"⁸⁰, שמהלשון "כתיב" (אף שנזכר כבר בפ"ה) משמע שכאן מדובר אודות ענין חדש שלא נתבאר

(72) פרשתנו שם, כ"ל (ובפרש"י).

(73) ראה יל"ש פרשתנו רמז קט.

(74) פנ"ט, יא.

(75) ראה בי"מ יט, א. ב"ב קלה, ב.

(76) כה, ה.

(77) פט"ז.

(78) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו.

רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

(79) שיחת ש"פ וירא, כ"ף מרחשון סי"ב

ואילך (לעיל ע' ... ואילך). וש"נ.

(80) האזינו לב, ט.

לפנ"ז, שההמשכה שע"י החבל היא גם למקום שלמטה מהאדם — יש להתעכב על המשך דברי רבינו הזקן בפרק זה:

לאחרי שרבינו הזקן מבאר שכאשר בני"י יירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה כמ"ש⁸¹ ובפשעיהם שולחה אמכם .. אזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות .. ביתר שאת ויתר עז .. מהיכלות הסט"א .. (כי) מפני שהוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש" — ממשך: "וזהו שאמרו רז"ל⁸² אין בידינו לא משלות הרשעים וכו', בידינו דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר החורבן", והיינו, שע"פ המבואר לפנ"ז יובן מארז"ל הנ"ל במשנה דאבות.

וצריך להבין⁸³: איך נתבאר מארז"ל הנ"ל ע"פ הענין המבואר באגה"ת כאן, דלכאורה — אדרבה: מהמשנה יש סתירה להמבואר באגה"ת כאן, כדלהלן.

טז. על המשנה "אין בידינו לא משלות הרשעים" — מביא הרע"ב ב' פירושים: (א) "כמו לא הוה בידי⁸⁴", כלומר, אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה כו", (ב) "אין לנו בזמן הגלות .. משלוח ושקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדן מן העוה"ב כו". [ויש לומר הטעם על זה — כיון שעתה אין רשעים גדולים כ"כ שירצו לטרדן מן העוה"ב. דוקא בזמן הבית, כשהאיר גילוי אלקות, ה' שייך לומר "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו"⁸⁵, מש"א"כ בזמן הגלות, באה הרשעות מצד ההעלם והסתור, ולכן אינם נקראים "שונאיו" (ובדוגמת מארז"ל⁸⁶ על עמי הארץ שזדונות נעשו להם כשגנות).]

ולפי ב' הפירושים — מארז"ל זה (לא זו בלבד שאינו נתבאר ע"פ הענין המבואר באגה"ת כאן, אלא אדרבה) סותר להמבואר כאן:

ע"פ המבואר באגה"ת כאן — יודעים את הטעם לשלות הרשעים: "מפני שהוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש", וא"כ, מדוע אומרת המשנה "אין בידינו", דהיינו (לפי פירוש הא') ש"אין הדבר הזה ידוע לנו".

וגם לפי הב' לא מתאים מארז"ל זה להענין המבואר באגה"ת, כי, באגה"ת נאמר שבזמן הגלות, לאחרי ש"בפשעיהם שולחה אמכם", נוטל

(84) יבמות קה, א.

(85) ואתחנן ז, י"ד.

(86) ב"מ לג, ב — הובא בתניא ח"א

ספ"ל.

(81) ישע"י נ, א.

(82) אבות פ"ד מט"ו.

(83) מכאן עד סוס"כ — נדפס בלקוטי

ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' קפה

ואילך.